

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1915 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 92 § växellagen.

Närvarande: Herrar Petersson i Lidingö villastad, Söderbergh, Trana, greve Lagerbjelke, Alexanderson, greve Spens, Hult, Dahl, Richard Jonson, Pettersson i Södertälje, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Schotte och Lindqvist i Kosta.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 29, har herr *Hedenlund* anfört följande:

»Enligt 92 § växellagen den 7 maj 1880 har, därest i följd av moratorium omöjlighet föreligger att vidtaga en handling, varav växelrätts bevarande är beroende, borgenär sin rätt förvarad, därest han oförtövat efter hindrets upphörande företager vad honom ålåg. Från bestämmelsen göras dock undantag för de fall, som avses i tolfte kapitlet växellagen, vilket som bekant innehåller bestämmelsen om preskription. Som skäl för undantaget anföras i motiven till växellagen, att, då det lämnats så god tid att vidtaga erforderliga mått och steg, som i detta fall är det regelmässiga förhållandet, tillräcklig anledning ej tyckes finnas att mildra växellagens stränghet blott i och för alldeles utomordentliga förhållanden. Att undantag gjorts för preskription torde hava sin förklaring däri, att huvudregeln i 92 § var en nyhet i vår lag. Med anledning härav och då regeln vid tiden för lagens tillkomst i allmänhet saknade motsvarighet i utländsk lagstiftning, ville

man ej göra den mer omfattande än man ansåg oundgängligt behövt. Bestämmelse om inverkan av moratorium har emellertid sedermera införts i de flesta länders lagstiftning. Då härvid intet undantag gjorts för preskription, har den skandinaviska växelrätten kommit att i frågan intaga en alldeles säregen ståndpunkt.

Under det den nuvarande växellagen varit i gällande kraft, har ända tills på sista tiden någon olägenhet av det omfördälda undantaget ej försports. De moratorier, vilka på några håll införts, såsom år 1912 i Serbien, hava knappast berört vårt land. Helt annat har förhållandet blivit efter det under nu pågående krig de flesta stater sett sig nödsakade i en eller annan form införa moratorium. De »alldeles utomordentliga förhållanden», för vilka, enligt motiven till växellagen, bestämmelserna i 92 § sådan den formulerats ej skulle vara tillräckliga, kunna med fullt fog nu sägas föreligga. Det gjorda undantaget från huvudregeln i sagda § har nu nämligen visat sig föranleda betydande svårigheter.

Detta gäller redan till följd av det i Sverige införda moratoriet beträffande gäld till utlandet, vilket torde belysas av följande fall. En växel har i Sverige utställt av en svensk å en annan inhemsk person, vilken senare accepterat densamma. Växeln har av utställaren överlåtits till annan svensk och därefter kommit i utländsk mans ägo. Var växeln finnes är kanske okänt. Då den utländska borgenären vet, att han ej kan få sin fordran exekverad, anser han måhända onödigt hitsända växeln för presentation. Sex månader efter växelns nominella förfallodag, preskriberas det oaktat växelrätten gent emot den svenske utställaren och samtliga svenska endossenter.

Emellertid har bestämmelsen i 92 § växellagen betydelse även oavsett det svenska moratoriet. En svensk har t. ex. sålt varor till utlandet och som likvid av den utländske köparen mottagit dennes accept, betalbar i utlandet. Säljaren har sedermera sålt växeln till annan person inom riket, t. ex. en svensk bank, vilken i sin ordning överlätit den till utländsk bank eller ock behållit den för att vid förfall låta inkassera den. Före förfallodagen har moratorium införts i det land, där växeln är betalbar. Även i detta fall preskriberas växelrätten gent emot svensk utställare och svenska endossenter sex månader efter växelns nominella förfallodag, utan att de, som på så vis förlora regresstalan, kanske ens veta eller kunna veta, var växeln finnes.

Det bör tilläggas, att de nu anförda exemplen icke äro uppkonstruerade utan synnerligen ofta förekomma i svensk bankpraxis.

Det påpekade sakförhållandet, att innehavare av växel kan komma i det läget, att växelrätten, ehuru den icke kan exekveras, likväl kan preskriberas, har beaktats av herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet vid behandling sistlidne december månad av frågan om förnyelse av moratorium för gäld till utlandet, och har herr statsrådet därvid framhållit, att växelinnehavare, som vill bevara sin regressrätt, har att delgiva stämning inom sex månader (respektive ett år) från växels förfallodag. Den sålunda anvisade åtgärden är åtminstone teoretiskt möjlig i vissa fall, men redan av det ovan sagda torde framgå, att i många fall, där en person skilt sig från en växel, det icke ens är möjligt avgöra, mot vilken eller vilka talan bör instämmas för bevarande av regressrätt och även, där sådant är möjligt, måste stämning för bevarande av eventuell talan betraktas såsom en motbjudande procedur såväl för den, som stämmer, som för den, som blir stämd. Bankerna här i landet hava också för att undvika dylik åtgärd sökt hjälpa sig med att i de fall, då man känt svenska gäldenärer, av dessa taga förbindelse att svara för växels belopp jämte ränta. Dylik förbindelse förutsätter emellertid medverkan från eventuella gäldenärens sida, och det lär i visst fall hava mött svårigheter erhålla sådan medverkan.

Det torde måhända invändas, att eventuell förlust nästan alltid kommer att drabba utländsk borgenär. Häremot kan dock med fog erinras, att det för vår handel och vårt näringsliv är av allra största vikt, att våra förbindelser till utlandet regelrätt fullgöras och att till följd härav möjlighet ej bör beredas svensk gäldenär att på grund av en i vår rätt gällande undantagsbestämmelse söka fritaga sig från att honorera sina förbindelser.

Under åberopande av vad sålunda anförts, beder jag få föreslå, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 92 § i växellagen den 7 maj 1880 måtte få följande förändrade lydelse: 'Varder det i följd av lagbud (moratorium) eller ock avbrott i den allmänna samfärdseln eller liknande utomordentliga tilldragelser (vis major) för någon omöjligt att företaga en handling, varav växelrättens bevarande är beroende, have han sin rätt förvarad, därest han oförtövat efter sådant hinders upphörande företager vad honom ålåg.'»

I anledning av förevarande motion har utskottet från professorn vid handelshögskolan i Stockholm Albert Kôersner fått mottaga en memoria i ämnet, vilken såsom bilaga åtföljer detta utlåtande. Tillika har av sekreteraren för svenska bankföreningen lämnats utskottet en redogörelse för vissa praktiska fall, i vilka de av motionären anmärkta olägenheterna av nuvarande lagstiftning särskilt framträtt.

Utskottets
yttrande.

Den regressfordran, som tillkommer en växelnehavare, vilken icke å växelns förfallodag kunnat av acceptanten eller trassaten erhålla betalning, eller som tillkommer den överlåtare, vilken därefter infriat växeln, preskriberas enligt växellagen inom vissa relativt korta tidsperioder. Preskriptionen kan avbrytas endast genom delgivning av stämning eller bevakning i konkurs. Vaxellagen medgiver icke för något fall undantag från dessa preskriptionsbestämmelser. Icke ens om sådant hinder på grund av särskilt lagbud eller force majeure (moratorium eller vis major), som enligt 92 § växellagen i andra avseenden tillerkänts suspensiv verkan, skulle i visst fall hindra uttagande av stämning för avbrytande av preskription, göres något undantag från nämnda regler.

Denna vår växelags stränghet bör ses i belysning av dels den omständighet, att den tyska växellagen, vilken i huvudsakliga delar tjänat som förebild för de skandinaviska växellagarna, icke tillerkänner force majeure verkan i något avseende och dels att de skandinaviska och de tyska växellagarna i motsats till de växellagar, som ansluta sig till de franska och engelska systemen, medgiva den växelnehavare, som på grund av preskription gått förlustig sin växelrätt, att såsom vanlig skuldfordran göra gällande de anspråk, han kan anses äga mot den växelgäldenär, som genom växelrättens bortfallande gjort vinst.

Under de av det pågående världskriget förorsakade förhållandena har växellagens ifrågavarande stränghet i nu nämnda hänseende gjort sig i avsevärd mån kännbar och föranlett motionären att framlägga sitt förslag. De olägenheter, som av honom närmast åsyftas, kunna i korthet karakteriseras sålunda, att en växelnehavare, som av särskild orsak icke äger möjlighet att på rättslig väg utbekomma sin regressfordran, dock av lagen tvingas att stämma vederbörande växelgäldenär för att få preskriptionen avbruten. Han måste vidtaga rättsliga åtgärder, ehuru han vet att de icke kunna leda till något resultat. De hinder mot utbekommandet av regressfordran, som här avses, kunna vara *antingen* det hinder, som på grund av positivt lagbud (moratorium), gällande på växelns betalningsort, eller faktisk force majeure mött mot att uppvisa växeln för acceptanten eller trassaten och erhålla protest för utebliven betalning, vilket ju utgör förutsättning över huvud för rätten att av regressgäldenärer uttaga växelbeloppet, *eller också* omöjligheten på grund av positivt lagbud (moratorium), gällande på den ort där den ifrågavarande regressgäldenären bor, att på rättslig väg utfå växelbeloppet av denne. I sistberörda avseende är att märka, att de svenska moratorieförfattningarna, som härvidlag för oss endast

komma i betraktande, måste, på sätt justitieministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 23 december 1914 uttalat, tolkas så att, oaktat hinder förklarats möta mot utsökande av viss fordran, stämning för utfående av densamma kan erhållas, vadan hinder att avbryta preskription av en under moratorieförfattningarna fallande fordran icke torde föreligga.

Att växelnehavare sålunda ålägges skyldighet att stämma enbart för preskriptionens avbrytande i nu anmärkta fall, en skyldighet, som understundom kan för honom föranleda avsevärda utgifter, synes näppe- ligen med billigheten överensstämmande. I gäldenärens intresse är det också, såsom av professor Kôersner framhållits, att växelnehavaren ej tvingas att onödigt stämma. Att bliva stämd i växelmål, motivet till stämningen må vara det ena eller andra, är, särskilt för köpmän, ofta till obehag och skada. En ändring av nu gällande principer i den av motionären antydda riktning, så att stämning i ifrågavarande fall ej blir behövlig innan hindret upphört, synes utskottet följaktligen befogad.

Detta mål vinnes dock icke genom att, på sätt motionären föreslagit, ur 92 § växellagen utesluta undantaget för de i 12 kap. växel- lagen omförmålda fall. Erhåller 92 § den föreslagna lydelsen, är näm- ligen därigenom, såvitt angår preskriptionsreglerna, endast uttalat, att, för den händelse force majeure eller moratorium skulle hindra före- tagande av de rättsliga åtgärderna för preskriptions avbrytande (utta- gande och delgivande av stämning eller ingivande av bevakning i konkurs), med dessa åtgärder må anstå till dess hindret upphört. Men i intet av nu ifrågavarande fall har något hinder mot själva stämnings- förfarandet förutsatts föreligga, utan avser ju motionen tvärtom att låta växelnehavare slippa uttaga onödiga stämningar. Det torde alltså bliva nödigt att meddela särskilda bestämmelser i ämnet.

Meddelas emellertid bestämmelser i nu ifrågavarande hänseenden, torde följdriktigast vara att vidtaga även nyss antydda ändring av 92 § växellagen. Skall nämligen ett hinder av förut omtalade art för växelbe- loppets utbekommande verka uppskov i skyldigheten att inom lagstadgad tid avbryta preskriptionen, synes mindre riktigt att ett faktiskt hinder för rättsliga åtgärders vidtagande mot en regressgäldenär (stämnings uttagande eller delgivande eller ingivande av bevakningshandlingar i konkurs) icke skall äga någon verkan i sådant hänseende utan medföra förlust av rätten till regress. Ett frångående av stiftarnas av nuvarande lag stånd- punkt härutinnan kan väl försvaras med hänsyn till den utveckling,

frågan om verkan av force majeure under senare tider undergått, i vilket avseende må hänvisas till professor Kôersners promemoria.

I nämnda promemoria har uppmärksamhet fästs å ytterligare ett slag av fall, i vilka de motsvarande preskriptionsreglerna ävenledes synas lämpligen böra mildras. I vissa länder hava utfärdats moratoriebestämmelser av sådan innebörd att, oaktat intet hinder lägges mot presentation av en växel å förfalldagen och upptagande av protest, huvudgäldenären, d. v. s. acceptanten eller trassaten, är berättigad eller åtminstone av domstol kan berättigas till anstånd med betalningen. Moratorium i denna form förekommer bland annat i Danmark. I dessa fall har således växelnehavaren kunnat förskaffa sig det nödiga underlaget för regresstalans anställande, och, såvitt icke moratoriebestämmelserna i Sverige skulle lägga hinder i vägen, har alltså växelnehavaren möjlighet att omedelbart hos regressgäldenärer här i riket utfå växelbeloppet. Men icke desto mindre är otvivelaktigt att praktiskt sett för båda parterna ofta är av intresse, att växelnehavaren, obunden av preskriptionsreglerna, må kunna vänta med att vända sig mot regressgäldenären tilldess det efter utlöpanDET av anståndet för acceptanten eller trassaten visat sig, huruvida betalning kunnat hos denne utfås. En modifikation av preskriptionsbestämmelserna för dessa fall synes näppeligen kunna bliva till förfång för någon av parterna, och har utskottet fördenskull ansett sig böra föreslå ett stadgande i den riktning att, därest växelbetalare på grund av särskilt lagbud eller domstols förordnande erhållit anstånd med växels betalning, tiden för preskriptionen mot andra växelgäldenärer utsträckes utöver anståndstiden. Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke även i det fall, att dylikt anstånd meddelats en utställare eller överlåtare, den mot en efterföljande överlåtare löpande preskriptionstiden av enahanda hänsyn borde utsträckas. Tillräckligt starkt praktiskt behov, som skulle kunna uppväga olägenheterna av denna ytterligare utsträckning av principen i sist föreslagna stadgande, lär emellertid ej föreligga.

Med avseende å alla de ifrågavarande fallen framställer sig frågan, huruvida den suspensiva verkan av hindret eller anståndet bör bestämmas sålunda, att den lagliga preskriptionsfristen förlänges med hela den tid hindret eller anståndet varat eller så att tiden för preskriptionens inträdande utsträckes så länge, att vederbörande får på sig en viss relativt kort tid (exempelvis en eller två månader) efter hindrets eller anståndets upphörande att göra sin talan gällande. Den förra principen är, såvitt angår frågan om verkan av force majeure på preskriptionsreglerna, antagen inom åtskilliga främmande staters rätt (se pro-

fessor Kôersners promemoria). Den senare principen åter har fått sitt uttryck i de nästlidet år hos oss antagna moratorieförfattningarna (se t. ex. 12 § i lagen den 4 september 1914 om utsträckt anstånd med betalning av gäld) och överensstämmer även med vad som gäller enligt 92 § växellagen i fråga om skyldighet att eljest vidtaga åtgärder för bevarande av växelrätt, dock att skyldigheten att efter hindrets upphörande vidtaga behövlig åtgärd förklarats inträda »oförtövat». Med hänsyn till sistnämnda omständigheter samt den i viss mån provisoriska karaktär, som den nu ifrågasatta lagstiftningen får anses äga, synes det utskottet lämpligast att upptaga den sist angivna grundsatsen och alltså låta skyldigheten att stämma för avbrytande av preskription inträda viss tid efter hindrets upphörande, vilken tid utskottet skäligen funnit kunna sättas till två månader.

De ifrågasatta bestämmelserna avse företrädesvis att vinna undantag från den i 78 § växellagen upptagna regeln, men då även stadgandet i 79 § kan i vissa fall behöva mildras i angivna riktningen, synes undantag i tillämplig mån böra medgivas också från detta stadgande. Däremot torde knappast anledning vara att föreslå bestämmelser, syftande till modifiering i förevarande hänseende av regeln i 77 § växellagen.

Vad i det föregående sagts om växlar gäller givetvis även om checkar.

Uppenbarligen bör den ifrågasatta lagstiftningen omfatta även växlar, som vid tiden för lagens trädande i kraft äro utgivna, så vitt preskription ej redan inträtt. Då något undantag för sådana växlar icke upptagits i förslaget, gälla alltså dettas bestämmelser också dessa växlar.

Beträffande själva formen för lagstiftningen må framhållas att, förutom den nödiga ändringen i 92 § växellagen, de övriga bestämmelserna synas lämpligen böra givas i form av särskild lag. Den förut framhållna provisoriska karaktären av denna lagstiftning samt hänsynen till den mellan de skandinaviska staterna bestående gemensamheten i fråga om växellagen hava synts utskottet särskilt tala mot de nya bestämmelsernas inpassande i densamma.

Det må i detta sammanhang omnämnas att med föranledande av nu förevarande motion i de danska och norska riksdagarna av enskilda ledamöter väckts motioner av enahanda innebörd som denna. Givetvis hade det varit önskligt, om den behövliga lagstiftningen kunnat komma till stånd efter närmare skandinaviskt samarbete. Av hänsyn särskilt till frågans brådskande karaktär har ett sådant emellertid ansetts icke böra ifrågasättas. Utskottet vill till sist betona önskvärldheten av att,

sedan erfarenheterna från den nuvarande kristiden å ifrågavarande område av växelrätten mognat, frågan om definitiva lagändringar i ämnet göres till föremål för gemensamma skandinaviska överläggningar.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med anledning av herr Hedenlunds ifrågavarande motion, måtte för sin del antaga följande förslag till:

1:o) Lag om ändrad lydelse av 92 § växellagen.

(Nuvarande lydelse:)

Varder det, i följd av antingen lagbud (moratorium) eller ock avbrott i den allmänna samfärdseln eller liknande utomordentliga tilldragelser (vis major), för någon omöjligt att företaga en handling, varav växelrättens bevarande är beroende, *have han, utom i de fall, som i tolfte kapitlet omförmälas, sin rätt förvarad, därest han oförtövat efter sådant hinders upphörande företager vad honom ålåg.*

(Föreslagen lydelse:)

Härigenom förordnas, att 92 § växellagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Varder det, i följd av antingen lagbud (moratorium) eller ock avbrott i den allmänna samfärdseln eller liknande utomordentliga tilldragelser (vis major), för någon omöjligt att företaga en handling, varav växelrättens bevarande är beroende, *have han sin rätt förvarad, därest han oförtövat efter hindrets upphörande eller, där fråga är om åtgärd för avbrytande av preskription, inom två månader efter det hindret upphört företager vad honom ålåg.*

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2:o) Lag angående undantag i vissa fall från bestämmelserna om preskription av växlar och checkar.

Härigenom förordnas:

Möter sådant hinder, som i 92 § växellagen sägs, att i stadgad ordning uppvisa växel till betalning eller upptaga protest för utebliven betalning, eller åtnjuter växelbetalare på grund av särskilt lagbud eller domstols förordnande anstånd med växelns betalning, skall, utan hinder av vad i 78 § växellagen stadgas, preskription av återgångsfordran icke inträda förr än två månader förflutit efter hindrets eller anståndets upphörande.

Åtnjuter växelgivare eller överlåtare på grund av särskilt lagbud anstånd med återgångsfordrans betalning, skall ej heller, oansett vad i 78 eller 79 § växellagen stadgas, preskription av återgångsfordringen i förhållande till den gäldenär inträda förr än två månader förflutit efter anståndets upphörande.

Vad ovan sagts om växel skall äga motsvarande tillämpning i fråga om check.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Stockholm den 9 april 1915.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

Bil. A.

Tryckt som manuskript.

»P. M.

Växellagarnas bestämmelser om växelgäldenärernas stränga ansvarighet motsvaras som bekant av föreskrifter om förpliktelser att företaga åtskilliga handlingar, av vilka växelrättens bevarande är beroende, såsom skyldighet att vid förfallotiden presentera växeln hos godkännaren samt att styrka utebliven betalning genom s. k. protest, allt vid äventyr av växelrättens förlust gentemot växelutställare och växelöverlåtare. Vidare givas särskilda preskriptionsbestämmelser, avsedda att i möjligaste mån förkorta den s. k. växelomgången. Huruvida emellertid dessa växelrättens bestämmelser äro i den meningen nödvändiga, att underlåtenhet att företaga en föreskriven handling under alla förhållanden skall medföra växelrättens förlust, har varit föremål för olika meningar. Att en underlåtenhet, orsakad av försummelse eller vållande, skall ligga den, som har att företaga handlingen, till last, är självklart. Men även en underlåtenhet, för vilken icke föreligger någon skuld, men vilken är beroende på en individuell olyckshändelse (casus), anses *i allmänhet* böra drabba den, som skolat företaga handlingen. Endast den engelsk-amerikanska rätten samt möjligen också växelrätten i Holland ävensom äldre dansk-norsk och rysk rätt godkänna jämväl en dylik ursäkt, så att växelrätten uppehålls, fastän växelhandlingen icke blivit i behörig tid företagen.

Däremot hava större meningsskiljaktigheter inträtt för sådana fall, då det blivit omöjligt att företaga en handling i följd av en utomordentlig tilldragelse, en extraordinär, oberäknelig händelse, s. k. händelse av högre hand, vis major, force majeure, höhere Gewalt, vare sig denna händelse utgöres av ett faktiskt hinder, såsom viss krigstilldragelse, avbrott i den allmänna samfärdseln, större naturolycka eller av rättsligt hinder, bestående däri att ett lagbud (s. k. moratorielag) förbjuder växelhandlingens företagande.

Innan jag närmare ingår på detta spörsmål, bör jag erinra därom, att enligt internationella grundsatser (jfr även § 86 av 1880 års växellag) i fråga om *sättet* att verkställa växelåtgärder, som skola vidtagas å utrikes ort till utövande eller bevarande av växelrätt, skall tillämpas den å ifrågavarande ort gällande lag.

På grund härav länder en utländsk föreskrift om, i vilken lokal och på vilken tid på dagen uppvisning för den utländske trassaten eller acceptanten skall äga rum, vilket innehåll protesten skall hava etc., till efterrättelse, då återgångstalan anställs mot inländsk växelutställare eller överlåtare. Och detsamma är även händelsen beträffande utländsk lags stadgande om s. k. protestfrist, d. v. s. en växelnehavaren lämnad frist av en eller annan dag efter förfalldagen för protestens upptagande (jämför hos oss § 41 växellagen, enligt vilken växel skall protesteras senast å andra söckendagen efter förfalldagen), ävensom om de ännu i engelska rätten förefintliga days of grace eller respitdagar. Respecttage eller uppskovsdagar (hos oss förbjudna i § 31 växellagen), vilka lämna en viss tid till respit åt acceptanten eller trassaten. I den mån dylik protestfrist eller dylika respitdagar i utländsk lagstiftning förekomma eller införas genom s. k. moratorielag, är denna lagstiftning bindande även vid regress mot inländsk växelgäldenär. Stundom har man emellertid velat utsträcka innebörden av ifråga-

varande bestämmelser på den internationella privaträttens område ännu mera, i det man velat under uttrycket »sättet» eller formen för verkställande av åtgärder även hänföra bestämmelser, som i själva verket reelt innefattat ett uppskov med förfallodagen eller åtminstone ett framflyttande av betalningsdagen samt därav följande hinder för företagande av protest eller annan växelhandling. Sedan under 1870—71 års fransk-tyska krig i Frankrike genom åtskilliga författningar tiden för växlars presentation och protest blivit framskjuten med ända till elva månader, har man sålunda i flera länder ansett sig kunna förklara dessa författningar förbindande även för utländska växelutställare och överlåtare, enär desamma endast skulle innefattat dylika föreskrifter om sättet för växelhandlingars företagande. På detta sätt löstes bland annat frågan i Sverige, där Högsta domstolen med 4 röster mot 3 ställde sig på ifrågavarande ståndpunkt (jfr K. M:ts dom den 14 maj 1873 i Naumanns tidskrift s. 478 samt Welin, Handbok i den svenska växelrätten, Stockholm 1877, s. 113).

I den mån emellertid en utländsk lag icke av nämnda anledning blir bindande för en inländsk växelgäldenär, utan det föreligger en verklig moratorielag, som av extraordinära skäl uppskjuter godkännarens betalningsskyldighet och möjligheten att presentera och protestera växeln eller att företaga växelåtgärder, blir frågan om den inländske gäldenärens fortfarande bundenhet, likasom då faktisk force majeure för handlingens företagande inträtt, beroende på den inhemska rättens ställning till spörsmålet om verkan av extraordinär omöjlighet att företaga en växelhandling. Såsom framgår bland annat av domstolsutslag i olika länder i fråga om verkan av nämnda franska moratorieförfattningar under kriget 1870—71, har man härvid kunnat skilja på två olika riktningar. I vissa land har man på grund av uttryckligt lagbud eller i följd av sedvänja böjt sig för dylik extraordinär omöjlighet, så att, där på grund av vare sig moratorielag eller utomordentligt hinder av rent faktisk beskaffenhet en växelhandling icke kunnat företagas förr än efter förloppet av föreskriven anståndstid, force majeure förklarats föreligga och växelrätten därför icke ansetts förlorad mot växelutställare och överlåtare. Detta var förhållandet med England, Frankrike, Holland, Italien samt Norge och Danmark. I det tyska växelrättssystemets land har man däremot krävt ett ovillkorligt iakttagande av den i växeln överenskomna förfallotiden, i det man ansett, att utställare och endossenter iklätt sig betalningsansvar för växeln endast under villkor att växelhandlingen i behörig tid företages. På grund härav ansågs bland annat enligt en bekant dom av Reichoberhandelsgericht av den 21 februari 1871 innehavare av växel, vilkens protesterande i Frankrike uppskjutits på grund av de franska växelmoratorielagarna, hava förlorat sin växelrätt emot tysk utställare av växeln. Samma ståndpunkt intogs i den österrikiska rätten. För den schweiziska rätten fastslogs till och med denna mycket formella ståndpunkt i uttrycklig lagbestämmelse, i det i dess obligationsrätt av år 1881 intogs följande stadgande, som även återfinnes i 1911 års obligationsrätt, § 813: »Durch Verjährung oder durch Nichtbeobachtung einer zur Erhaltung des Wechselrechtes vorgeschriebenen Frist oder Formalität erlöschen die wechselrechtlichen Verbindlichkeiten aus dem Wechsel selbst dann, wenn die Verjährung oder Versäumnis durch höhere Gewalt oder sonst ohne eigenes Verschulden des Wechselgläubigers herbeigeführt worden ist».

På grund av den uppmärksamhet, som det olika bedömandet av det franska växelmoratoriets verkningar väckt, blev frågan sedermera föremål för diskussioner

på flere internationella konferenser med uppgift att åstadkomma likartade växelrättsbestämmelser. Redan innan 1880 års svenska växellag tillkommit, hade dessa konferenser resulterat i ett förslag till vissa allmänna principer för internationell privaträtt, de s. k. Bremerreglerna (Principles for an International Law to govern Bills of Exchange, agreed upon by the Commission of the Association for the Reform and Codification of the law of Nations, appointed at the Hague in 1875 and approved by the Conference at Bremen in 1876). N:o 17 av dessa regler lydde: »The legal time required for protest shall be extended in the case of vis major during the time of the cause of interruption, but shall not in any event exceed a short period of time to be fixed by the Code». Inträffade vis major (force majeure), skulle alltså, enligt detta förslag, tiden för protests vidtagande förlängas så lång tid, som erfordrades, och alltså utställares och överlåtares ansvartid förlängas. För att emellertid förebygga en orimlig förlängning av växellagstiftning, var i förslaget stipulerat, att man skulle erkänna verkan av force majeure blott för en kort termin, som kunde vara tillräcklig för vanliga fall. Sedan denna termin gått till ända, skulle sålunda regressrätten vara förlorad gentemot utställare och endossenter, emedan växeln icke blivit vederbörligen presenterad och protesterad.

Vid utarbetande av den skandinaviska växellagen, vilken enligt given instruktion skulle grundas på den tyska rätten, ansågo sig kommitterade, på grund av den övervägande anslutning, som hänsynstagande till force majeure vunnit, samt i följd av uttalade önsknings från affärlivets representanter böra i detta hänseende göra ett undantag ifrån den tyska rättens grundsatser. I § 92 fick alltså inflyta bestämmelse om, att då på grund av moratorielag eller force majeure det varder omöjligt för någon att företaga en handling, varav växelrättens bevarande är beroende, växelrätten är förvarad, därest handlingen oförtövat efter sådant hinders upphörande företages. Men kommitterade funno sig icke kunna upprätthålla denna regel i hela dess vidd. Ehuruval de icke ansågo det möjligt att föreslå en bestämmelse i enlighet med Bremerreglernas förslag, sökte de sätta en gräns för fortvaron av den förlängning i regressansvaret, som moratorielag eller annan force majeure kunde förorsaka, genom att från bestämmelserna undantaga de i 12 kapitlet växellagen omförmälda preskriptionstiderna. Kommitterade yttra härom: »Med anledning av det franska växelmoratoriet har man för att förebygga en dylik orimlig förlängning av skyldigheten att möta regress, som uppkommit genom ett främmande lands ensidiga och egna undersåtar alltför mycket gynnande lagstiftning, uttalat den önskan, att man skulle erkänna verkan av vis major blott för en kort termin, som kunde vara tillräcklig för vanligare fall. Riktigheten härav kan måhända medgivas; men då en sådan termin skulle vara alldeles godtycklig, så synes förverkligandet av nämnda tanke, för att ej framkalla nya olikheter mellan de särskilda landen, i alla händelser böra överlämnas åt en blivande internationell lag.

För övrigt har utkastet på visst sätt satt en gräns för fortvaron av den förlängning av skyldigheten att möta regress, som vis major förorsakar, i det man nämligen från denna §:s inflytande undantagit de i 12:te kapitlet omförmälda preskriptionstiderna. Visserligen har fransk rättspraxis låtit preskriptionens lopp börja först med upphörandet av force majeure; men då det lämnats så god tid att vidtaga erforderliga mått och steg, som i detta fall blir det regelmässiga förhållandet, tyckes ej tillräcklig anledning finnas att mildra växelrättens stränghet

blott i och för alldeles utomordentliga förhållanden. Man torde lägga märke därtill, att, då utkastet låter preskriptionen löpa från förfallodagen, ett framskjutande av protesttiden icke skall förlänga preskriptionstiden.»

I följd härav inföt i § 92 växellagen förbehållet »utom i de fall, som i tolfte kapitlet omförmälas».

Sammanställer man nyss citerade utdrag ur motiven till växellagen med Bremerreglerna torde man komma till den slutsatsen, att kommitterade avsett att genom ifrågavarande förbehåll förkorta den tid, under vilken växelrätten skulle upprätthållas i trots av hinder för växelrättshandlings företagande på grund av moratorielag eller vis major. Har hindret varat så länge som de i tolfte kapitlet angivna preskriptionstiderna, skulle enligt kommitterades mening prejudiciering av växeln inträda, så att utställare och överlåtare ej längre skulle vara bundna. Vad kommitterade sålunda avsett har dock icke fått tydligt uttryck i lagtexten. Tvärtom finnes skäl för att vid tolkning av lagrummet enligt allmänna lagtolkningsregler i förbehållet i fråga inlägga en annan mening, nämligen att växelrätten efter nämnda tid går förlorad endast under den förutsättning, att växelutställare och överlåtare icke i den ordning påminnas om sin regress-skyldighet, att preskription mot dem avbrytes på sätt i § 80 växellagen föreskrives genom stämning uttagande och delgivande. Har dylikt avbrytande av preskriptionen ägt rum, kan visserligen ifrågavarande stämning icke omedelbart leda till växelbeloppets utdömande, enär det ännu är ovisst om betingelsen för regressrättens uppehållande mot utställaren eller överlåtaren kommer att förefinnas. Målet måste därför förklaras vilande i avvaktan på utredning om att växeln efter upphörandet av det genom moratorielagen eller vis major åstadkomna protesthindret blivit behörigen presenterad och protesterad. Skulle emellertid även uttagande och delgivande av stämning hindras genom moratorielag eller vis major, så blir växelrätten enligt det i § 92 intagna förbehållet preskriberad. Den tolkning av § 92 växellagen, varför jag sålunda senast redogjort, har biträtts av statsrådet och chefen för justitiedepartementet i hans yttrande vid föredragning av K. F. den 23 december 1914 angående ytterligare anstånd för visst fall med betalning av gäld.

Vilkendera meningen man än inlägger i det i § 92 växellagen givna förbehållet, så motsvarar detsamma icke den ståndpunkt, som numera allmänt intages i hithörande frågor.

Efter tillkomsten av de skandinaviska växellagarna hava nämligen även den tyska växelrättsgruppens män övergått till den uppfattning, som tillåter ett beaktande av force majeure till förmån för den, som har att företaga en växelhandling. Under de internationella konferenser, som ägt rum för åstadkommande av en enhetlig växelrätt, hava nämligen även representanterna för Tyskland, Österrike och Schweiz funnit sig kunna frångå den stränga ståndpunkt, som denna växelgrupp hittills intagit. I följd härav har slutligen på växelrättskonferenserna i Haag 1910 och 1912 enighet uppnåtts därom, att i den enhetliga växellag, om vars införande i de flesta kulturländer överenskommelse träffats, skulle inflyta en bestämmelse, som tillerkänner force majeure i fråga om växels presentation och protest suspensiv verkan beträffande regressansvaret mot utställare och endossenter. I detta förslag har man till och med gått så långt, att vid dylik inträffad force majeure för presentation och protest hos godkännaren efter en på visst sätt beräknad tid av trettio dagar växelrätten kan göras gällande emot utställare och endossent, fastän någon protest icke skett. Själva faktum, att force majeure förelegat, träder efter denna tid i stället för protesten och

orsakar, att växelutställare eller överlåtare måste vidkännas ansvar för växeln, oaktat den icke protesterats. Denna långt gående hänsyn för växelnehavarens rätt var beroende på en kompromiss mellan å ena sidan från österrikiskt och italienskt håll framställt, ännu längre gående krav, nämligen att växeln, då protest mot godkännaren förhindras av force majeure, skulle kunna omedelbart med åberopande av denna force majeure, göras gällande mot utställare och endossent, och å andra sidan yrkande från särskilt tyskt håll, att växelnehavaren, på sätt nu är stadgat i § 92 av vår växellag, vid inträffad force majeure för godkännaren icke skulle få åtnjuta annan förmån än att få anstånd med växels presentation och protest hos godkännaren, så att regressrätten mot utställare och endossent ej heller skulle kunna göras gällande förr än efter anståndstidens slut och under förutsättning, att då protest i vederbörlig ordning skett. Det första yrkandet var grundat på särskild hänsyn för växelnehavaren, medan däremot det senare yrkandet önskade så till vida skydda förmännen på växeln, att desamma icke skulle kunna bli föremål för regress, förrän växelnehavaren verkligen haft tillfälle att konstatera, att godkännaren icke kunde fullgöra sin betalningsskyldighet.¹⁾

Under konferenserna i Haag fäste man sig huvudsakligen vid sådan force majeure, som bestod i faktiska hinder för växels presentation och protest, var- emot man tämligen tidigt av politiska skäl överenskom att icke särskilt diskutera frågan om betydelsen av utländska moratorielagar, vare sig dessa berörde förbud för växels presentation och protest eller andra växelhandlingar. Emellertid har man ansett, att, försåvitt en moratorielag verkligen förbjöde växels uppvisande för protest under viss anståndstid, i själva verket sådan force majeure, som avsåges i Art. 53 av det enhetliga förslaget till växellag, föreläge. Från denna synpunkt utgick man också i Österrike och Ungern, då i dessa länder frågan om verkan av moratorielagar i Balkanstaterna med anledning av senaste Balkankriget blev akut. Ehuru det enhetliga växellagförslaget icke i övrigt var färdigt för antagande, utbrötos nämligen bestämmelserna i Art. 53 och antogos med vissa förändringar såsom speciallagar med något olika lydelse för Österrike den 30

¹⁾ Art. 53 i 1912 års Haagkonferens förslag till enhetlig växellag har följande lydelse: »Quand la présentation de la lettre de change ou la confection du protêt dans les délais prescrits est empêchée par un obstacle insurmontable (cas de force majeure), ces délais sont prolongés.

Le porteur est tenu de donner, sans retard, avis du cas de force majeure à son endosseur et de mentionner cet avis, daté et signé de lui, sur la lettre de change ou sur une allonge; pour le surplus, les dispositions de l'article 44 sont applicables.

Après la cessation de la force majeure, le porteur doit, sans retard, présenter la lettre à l'acceptation ou au paiement et, s'il y a lieu, faire dresser le protêt.

Si la force majeure persiste au delà de trente jours à partir de l'échéance, les recours peuvent être exercés, sans que ni la présentation ni la confection d'un protêt ne soit nécessaire.

Pour les lettres de change à vue ou à un certain délai de vue, le délai de trente jours court de la date à laquelle le porteur a, même avant l'expiration des délais de présentation, donné avis de la force majeure à son endosseur.

Ne sont point considérés comme constituant des cas de force majeure les faits purement personnels au porteur ou à celui qu'il a chargé de la présentation de la lettre ou de la confection du protêt.»

november 1912 och för Ungern den 26 december 1912. På grund av dessa lagar skall vid inträffad force majeure växelnehavaren efter vidtagande av vissa notifikationsåtgärder bibehålla sin växelrätt, om växel uppvisas och protesteras omedelbart efter hindrets upphörande, men om hindret varar mer än trettio dagar, är växelnehavaren berättigad att utan protest begagna sin regressrätt mot utställare och endossent.¹⁾

I Tyskland ansåg man däremot, att frågan om en utländsk moratorielags betydelse icke var tillräckligt reglerad genom Art. 53 i det enhetliga växel-lagförslaget. Meningen var därför att visserligen låta denna artikel inflyta i den nya tyska växellagen, men att tillika i promulgationslagen till denna lag inrycka ett särskilt stadgande angående verkan av hinder för växelhandlingsföretagande genom utländsk moratorielag. Även här fann man sig emellertid böra på grund av moratorielagarna i Balkanstaterna särskilt reglera sistberörda fråga. På grund härav tillkom den 13 april 1914 en lag²⁾, som stadgade, att,

---

¹⁾ Den österrikiska Gesetz vom 30. November 1912 (RGBl. Nr 215) über den Einfluss der höheren Gewalt auf die Vornahme wechselrechtlicher Handlungen har följande lydelse: »Mit Zustimmung beider Häuser des Reichsrates finde Ich anzuordnen, wie folgt:

§ 1. Wenn der Präsentation des Wechsels oder der Erhebung des Protestes innerhalb der vorgeschriebenen Fristen ein unüberwindliches Hindernis (höhere Gewalt) entgegensteht, so werden diese Fristen verlängert.

Der Inhaber hat ohne Verzug seinen Indossanten von dem Eintritte der höheren Gewalt zu benachrichtigen und dies unter Beifügung des Tages und seiner Unterschrift auf dem Wechsel oder einer Allonge zu vermerken; überdies finden die Bestimmungen des Art. 45 der Wechselordnung Anwendung.

Fällt die höhere Gewalt weg, so muss der Inhaber ohne Verzug den Wechsel zur Annahme oder zur Zahlung präsentieren und gegebenenfalls Protest erheben lassen.

Dauert die höhere Gewalt länger als dreissig Tage nach dem Verfalltage, so kann Regress genommen werden, ohne dass die Präsentation oder die Erhebung eines Protestes erforderlich ist.

Für Sichtwechsel oder Wechsel, die auf eine bestimmte Zeit nach Sicht lauten, läuft die dreissigtägige Frist von dem Tage, an dem der Inhaber, selbst vor Ablauf der Präsentationsfrist, seinen Indossanten von dem Eintritte der höheren Gewalt benachrichtigt hat.

Tatsachen, die lediglich die Person des Inhabers oder desjenigen betreffen, den er mit der Präsentation des Wechsels oder mit der Erhebung des Protestes beauftragt hat, sind nicht als Fälle der höheren Gewalt anzusehen.

§ 2. Dieses Gesetz tritt mit dem Tage der Kundmachung in Kraft.

Die Bestimmungen der Absätze 1, 3, 4 und 6 des § 1 finden jedoch auch auf Wechsel Anwendung, die nach dem 11. November 1912 fällig geworden sind.

§ 3. Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist Mein Justizminister im Einvernehmen mit den Ministern des Handels und der Finanzen betraut.

Wien, am 30. November 1912.»

²⁾ Gesetz über die Folgen der Verhinderung wechsel- und scheckrechtlicher Handlungen im Ausland vom 13. April 1914 (RGBl. 1914, S. 107) har följande lydelse:
Einziger Artikel: Wird die rechtzeitige Vornahme einer Handlung, die im Aus-

om företagandet i utlandet av en handling för bevarande av växel- eller checkrätt förhindrades genom en utländsk moratorielag, genom kejsarlig förordning med förbundsrådets medgivande kunde föreskrivas, antingen att uppskov finge äga rum, till dess handlingen i fråga efter hindrets upphörande företags, eller ock att regresstalan kunde efter viss tid göras gällande mot utställare och endossent, utan att handlingen i fråga alls behövde företagas. Att märka är, att genom denna lag stadgande givits icke blott för hinder att presentera och protestera växel, utan även för andra växelhandlingar, såsom för avbrytande av preskription.

Emellertid inträdde krigshändelserna, och med dessa följde moratorielagar av olika slag och olika omfattning i de flesta länder i världen. Dessa lagar gingo antingen ut på mer eller mindre omfattande s. k. generalmoratorium, eller på s. k. specialmoratorium, som tillför vederbörande myndighet befogenhet att för speciella fall på ansökan av gäldenär meddela anstånd. I allmänhet har utvecklingen gått i den riktning, att ett tidigare generalmoratorium efter hand övergått till ett specialmoratorium. Som bekant äro bestämmelser, avseende sistnämnda slags anstånd, okända för svensk rätt.

I Österrike hava utöver direkta moratorieföreskrifter även i de olika lagarna (senast Kejs. Förordning av den 25 januari 1915 über die Stundung privatrechtlicher Forderungen) givits föreskrifter, som ytterligare utveckla de ovan nämnda i lagen av den 30 november 1912 intagna bestämmelser, i det bland annat vid i följd av de krigiska förhållandena föränledd force majeure uttryckligt anstånd med betalningstiden stipuleras för den tid, hindret varar och under ytterligare tio arbetsdagar¹⁾. Av intresse är dessutom den i de olika lagarna återkommande bestämmelsen²⁾, att genom lagen lämnad anståndstid icke inräknas i preskriptionstid eller andra lagliga frister. Slutligen är även att observera en

lande zur Ausübung oder Erhaltung der Rechte aus einem Wechsel oder einen Scheck vorzunehmen ist, durch eine dort erlassene gesetzliche Vorschrift verhindert, so kann durch Kaiserliche Verordnung mit Zustimmung des Bundesrats bestimmt werden, dass die Rechte ungeachtet der Versäumung bestehen bleiben, sofern die Handlung unverzüglich nach Wegfall des Hindernisses nachgeholt wird. In gleicher Weise kann verordnet werden, dass bei einer solchen Verhinderung nach einer bestimmten Frist Rückgriff genommen werden kann, ohne dass es der Vornahme der Handlung bedarf.

¹⁾ § 12 i förordningen den 15 januari 1915 har följande lydelse:

»Steht bei Wechseln oder Schecks, ohne Unterschied des Zahlungsortes und des Ausstellungstages, der Präsentation oder der Protesterhebung ein infolge der kriegerischen Ereignisse eingetretenes unüberwindliches Hindernis (höhere Gewalt) entgegen, so wird die Zahlungszeit, die Frist für die Präsentation zur Annahme oder zur Zahlung und für die Protesterhebung um so viel hinausgeschoben, als erforderlich ist, um nach Wegfall des Hindernisses die wechselrechtliche Handlung vorzunehmen, mindestens aber bis zum Ablauf von 10 Werktagen nach Wegfall des Hindernisses. Im Proteste ist das Hindernis und dessen Dauer, soweit als tunlich, festzustellen.»

²⁾ § 14 i förordningen den 15 januari 1915: »Die Dauer der Stundung wird bei der Berechnung der Verjährungsfrist und der gesetzlichen Fristen zur Erhebung der Klage nicht eingerechnet».

bestämmelse¹⁾, som föreskriver, att, om fordringsägare, bosatt i Österrike, i ett annat land endast i ringare utsträckning eller under strängare villkor än i Österrike kan göra gällande sina fordringar i annat land, motsvarande inskränkningar skola gälla för fordringsägare uti ifrågakvarande land. Även i Ungern finnas ungefär liknande föreskrifter.

I Tyskland har, fränsett verkliga moratoriebestämmelser, i en lag av den 4 augusti 1914²⁾ och en förbundsrådets kungörelse den 7 augusti 1914,³⁾ föreskrivits,

1) § 25 i förordningen den 15 januari 1915: »Insoweit Gläubiger, die im Inlande ihren Wohnsitz (Sitz) haben, in einem anderen Staate privatrechtliche Forderungen nur in geringerem Ausmasse oder unter weitergehenden Beschränkungen geltend machen können, als in dieser Kaiserlichen Verordnung bestimmt ist, unterliegen die Forderungen von Gläubigern, die in diesem Staate ihren Wohnsitz (Sitz) haben, den gleichen Einschränkungen».

2) Gesetz betreffend die Ermächtigung des Bundesrats zu wirtschaftlichen Massnahmen und über die Verlängerung der Fristen des Wechsel- und Scheckrechts im Falle kriegerischer Ereignisse vom 4. August 1914.

§ 1. Wird in Veranlassung kriegerischer Ereignisse die rechtzeitige Vornahme einer Handlung, deren es zur Ausübung oder Erhaltung des Wechselrechts oder des Regressrechts aus dem Scheck bedarf, durch höhere Gewalt verhindert, so verlängern sich die für die Vornahme der Handlung vorgeschriebenen Fristen um so viel, als erforderlich ist, um nach Wegfall des Hindernisses die Handlung vorzunehmen, mindestens aber bis zum Ablauf von sechs Werktagen nach dem Wegfall des Hindernisses.

Als Verhinderung durch höhere Gewalt gilt es insbesondere:

1. wenn der Ort, wo die Handlung vorgenommen werden muss, von dem Feinde besetzt ist; es sei denn, dass sie bei Anwendung der im Verkehr erforderlichen Sorgfalt trotzdem bewirkt werden kann;

2. wenn die zwecks Herbeiführung der Handlung zu benutzende Postverbindung derart unterbrochen ist, dass ein geregelter Postverkehr nicht mehr besteht.

§ 2. Unbeschadet der Vorschrift des § 1 können die dort bezeichneten Fristen im Falle kriegerischer Ereignisse durch kaiserliche Verordnung mit Zustimmung des Bundesrats für das gesamte Reichsgebiet oder für Teile des Reichsgebiets um einen bestimmten Zeitraum verlängert werden.

Diese Vorschrift findet auf die Schutzgebiete mit der Massgabe Anwendung, dass es der Zustimmung des Bundesrats nicht bedarf.

§ 3. Der Bundesrat wird ermächtigt, während der Zeit des Krieges diejenigen gesetzlichen Massnahmen anzuordnen, welche sich zur Abhilfe wirtschaftlicher Schädigungen als notwendig erweisen.

Diese Massnahmen sind dem Reichstag bei seinem nächsten Zusammentritt zur Kenntnis zu bringen und auf sein Verlangen aufzuheben.

§ 4. Dieses Gesetz tritt mit seiner Verkündung in Kraft. Der Zeitpunkt, in dem das Gesetz ausser Kraft tritt, wird durch kaiserliche Verordnung mit Zustimmung des Bundesrats bestimmt.

3) Bekanntmachung, betreffend die Verlängerung der Fristen für wechsel- und scheckrechtliche Handlungen vom 7. August 1914.

Der Bundesrat hat auf Grund des § 3 des Gesetzes über Ermächtigung des
Bihang till riksdagens protokoll 1915. 9 saml. 15 häft. (Nr 18.)

att om av krigshändelserna orsakad force majeure (höhere Gewalt) eller en i utlandet utgiven laglig föreskrift (eine im Auslande erlassene gesetzliche Vorschrift) företaget i rätt tid av en handling, varav bevarandet av växelrätten eller regressrätten å en check är beroende, förhindras, de för företaget av handlingen föreskrivna fristerna förlängas så lång tid, som är erforderlig för att efter hindrets bortfallande företaga handlingen, dock minst sex dagar efter hindrets upphörande. Genom kungörelse av förbundsrådet den 29 augusti 1914 hava förenämnda sex dagar förlängts till två veckor. — I Schweiz har den 1 september införts ungefär liknande föreskrifter.¹⁾ I detta land förekomma jämväl bestämmelser, motsvarande de österrikiska om reciprok behandling i hemlandet av utländsk fordringsägare, i vars hemland gälla strängare bestämmelser gent emot utlänningar.

Av det nu anförda framgår, att den europeiska lagstiftningen numera utan förbehåll erkänner det hinder för iakttagande av växelrättens stränga föreskrifter, som ligger i tillvaron av en moratorielag eller i annan force majeure. Något skäl att bibehålla det undantag, som gjorts i vår svenska växellag för bevarande av preskriptionstiderna, föreligger således knappast. En särskild anledning för den skandinaviska rätten att göra förbehåll för preskription har emellertid antagligen även legat däruti, att det för densamma är en främmande grundsats att under normala förhållanden av någon som helst anledning erkänna avbrott i löpande preskriptionstider. I andra rättssystem är däremot avbrott (tyska Hemmungen) i preskriptionstiderna stadgade till och med för den vanliga civila preskriptionen. Sålunda förekomma i tyska Bürgerliches Gesetzbuch § 203²⁾

Bundesrats zu wirtschaftlichen Massnahmen und über die Verlängerung der Fristen des Wechsel- und Scheckrechts im Falle kriegerischer Ereignisse vom 4. August 1914 beschlossen, dass die im § 1 Abs. 1 des genannten Gesetzes getroffene Vorschrift auch dann für anwendbar zu erachten ist, wenn die rechtzeitige Vornahme einer Handlung, deren es zur Ausübung oder Erhaltung der Rechte aus einem Wechsel oder Scheck bedarf, durch eine im Auslande erlassene gesetzliche Vorschrift verhindert wird.

¹⁾ 1. Bundesratsbeschluss den 1 september 1914 innehåller följande: Der schweizerische Bundesrat, gestützt auf Ziff. 3 des Bundesbeschlusses vom 3. August 1914 betreffend Massnahmen zum Schutze des Landes und zur Aufrechthaltung der Neutralität;

entgegen der Bestimmung des Art. 813, Abs. 1, des schweizerischen Obligationenrechts vom 30. März 1911, beschliesst:

1. Wird die rechtzeitige Vornahme einer Handlung, die im Auslande zur Ausübung oder Erhaltung der Rechte aus einen Wechsel oder einem Check vorzunehmen ist, durch eine dort erlassene gesetzliche Vorschrift oder durch einen anderen mit dem Kriegszustand in Zusammenhang stehenden, im Auslande eingetretenen Fall höherer Gewalt verhindert, so bleiben die Rechte ungeachtet der Versäumung bestehen, wenn die Handlung bis zum Ablauf von 6 Werktagen nach Wegfall des Hindernisses nachgeholt wird.

2. Diese Vorschrift tritt sofort in Kraft und wirkt auf den 31. Juli 1914 zurück.

²⁾ Detta lagrum lyder: Die Verjährung ist gehemmt, solange der berechnete durch Stillstand der Rechtspflege innerhalb der letzten 6 Monate der Verjährungsfrist an der Rechtsverfolgung verhindert ist. Das Gleiche gilt, wenn eine solche Verhinderung in anderer Weise durch höhere Gewalt herbeigeführt wird.

bestämmelser om visst avbrott i preskriptionen, om borgenär hindras att avbryta på grund av force majeure, försåvitt denna inträffar under de sista sex månaderna av preskriptionsfristen. Även den österrikiska civillagen känner dylika avbrott, och detta är även fallet med engelsk och nordamerikansk rätt. I fransk rättspraxis anses också preskriptionens löpande hämmas av force majeure. Jämväl den schweiziska rätten giver dylika stadganden (§ 134 i 1911 års obligationsrätt), varjämte särskilt föreskrives, att preskriptionen hämmas »so lange eine Forderung vor einem schweizerischen Gerichte nicht geltend gemacht werden kann». Den nordiska rättens stränga bestämmelser i fråga om preskriptionen äro sålunda tämligen enastående. Men härtill kommer, att den nordiska växelrättens preskriptionsföreskrifter dessutom förete den egenheten, att växelpreskriptionen, för så vitt det gäller återgångsfordran, som tillkommer växel innehavare i förhållandet till växelgivare och överlätare, enligt § 78 växellagen räknas från förfallodagen och icke, såsom i Tyskland, Schweiz, Ungern m. fl. länder, som i övrigt hava ungefär liknande preskriptionsbestämmelser, räknas från protestdagen. På grund härav åstadkommer allenast en bestämmelse i moratorielag, som i likhet med den tyska moratorielagen i fråga om utländska växlar direkt uppskjuter förfallodagen, en förlängning av preskriptionstiden, varemot i andra fall preskriptionstiden läser få räknas ifrån den ursprungliga verkliga förfalldagen, icke från den genom moratorielagen åstadkomna, senare betalningsdagen. I övrigt är att märka, att i åtskilliga länder preskriptionstiden för växlar i varje fall är längre än i den nordiska rätten. Sålunda gäller för England vanlig civilpreskriptionstid, eller sex år, och för Frankrike, om ock med viss skyldighet att företaga vissa formaliteter dessförinnan, vilka formaliteter dock lära uppskjutas av force majeure, en preskriptionstid av fem år. Slutligen är att märka, att i i vissa länder, såsom Tyskland (§ 208 B. G. B., som numera även gäller växlar) och antagligen även Frankrike, preskriptionen kan avbrytas redan genom ett särskilt erkännande av fordringen, utan stämmings delgivande, medan ju hos oss enda formen för avbrytande av växelpreskription är stämmings delgivande eller konkursbevakning.

Av det nu anförda vill det synas, som om det i § 92 intagna undantaget ej längre motsvarar lagstiftningens ståndpunkt i andra länder eller i övrigt är erforderligt. Med hänsyn härtill och då det ju icke är uteslutet, att en sådan situation kan inträda, att force majeure även kan tänkas komma att hindra uttalande och delgivande av stämning för viss växel till svensk domstol föreligga, efter vad jag kan förstå, goda skäl för yrkandet om uteslutandet av förbehållet i fråga.

De i motionen omförmälda praktiska svårigheterna bliva emellertid icke avhjälpta genom bifall till motionen, ty dessa svårigheter sammanhånga i själva verket icke med den nuvarande lydelsen av § 92 växellagen. Under förutsättning av att icke faktiskt force majeure inträffar och hindrar ett avbrytande av preskriptionen, läser nämligen något rättsligt hinder icke föreligga för att uttaga och delgiva stämning till svensk domstol å växelutställare eller överlätare.

Har växeln i följd av force majeure eller moratorielag icke kunnat protesteras, kan däremot såsom ovan antytts målet icke slutföras, utan måste förklaras vilande i avvaktan på detta hinders upphörande. Emellertid kan det även hända, att den utländska moratorielagen icke förhindrar växelns uppvisande och protest d. v. s. i viss föreskriven form skett konstaterande, att växeln vid uppvisandet icke löses av godkännaren, men antingen medgiver viss längre frist med ifråga-

varande åtgärder, vilken frist det ankommer på växelnehavaren att begagna eller icke, eller och åtminstone medgiver anstånd vare sig genom generalmoratorium eller specialmoratorium med växels betalning. För sådan händelse måste ju växeln — i den mån force majeure ej föreligger — uppvisas och protesteras i behörig tid i utlandet för regressrättens bevarande mot inländska växelguldener, varom intet är att säga. Men dessutom är växelnehavaren i trots av att godkännaren åtnjuter anstånd, tvungen att inom preskriptionstiden uttaga och delgiva stämning mot svensk växelutställare eller överlåtare. Och i detta fall kan målet även slutföras vid svensk domstol.

Vad slutligen angår växlar med svenska guldener, som före den 5 augusti 1914 kommit i utländsk mans hand, så gäller enligt lagen den 18 september 1914 om ytterligare anstånd för visst fall med betalning av guld samt efterföljande svenska moratorieförfattningar senast K. F. den 20 februari 1915, att vissa sådana växlar icke få under tiden till den 1 juni 1915 uppvisas eller för bristande betalning protesteras, liksom att gälden på grund av dessa växlar icke får genom stämning till domstol utsökas eller på grund av densamma utmätning sökas eller verkställas. Såsom chefen för justitiedepartementet i ovannämnda yttrande vid föredragning den 23 december 1914 av samma dag utkommen moratorieförordning framhöll, lära emellertid ifrågavarande bestämmelser ej utgöra något hinder för uttagande och delgivande av stämning för avbrytande av preskription, om blott målet därefter, för så vitt ej svaranden uttryckligen avstår från invändning om moratoriums åtnjutande, vid första rättegångstillfället återkallas, efter upplysning att stämning skett i syfte att avbryta preskription. Med hänsyn till bestämmelsen i § 80 av växellagen, att, då avbrott av preskription ägt rum, utan att växel målet föres till slut, ny preskriptionstid skall begynna att löpa från den dag, målet sist av rätten handlades, lära det emellertid vara nödvändigt, att målet sålunda handläggas åtminstone en gång. Det är därför helt säkert förenat med viss risk att blott uttaga och delgiva stämning, utan att åtminstone därefter tillse, att målet varit föremål för avskrivningsåtgärd från rättens sida. Och för att denna avskrivningsåtgärd skall utvisa, att det just gällt en viss bestämd växel, kan ifrågasättas, om det icke är åtminstone försiktigast, att käranden inställer sig och uppvisar växeln för intagande i rättens protokoll.

Tvånget att i alla de nu nämnda fallen nödgas uttaga stämning för bevarande av växelrätten mot preskription framstår som synnerligen motbjudande för kommersiell uppfattning. Helt naturligt ställer det sig synnerligen främmande för särskilt utländsk växelnehavare, att han under tid, då anstånd med växels presentation och protest åtnjutes och växeln ej får indrivnas, skulle kunna vara skyldig att sålunda uttaga och delgiva en stämning med yrkande om fullgörande av betalningsskyldighet, vilken stämning han emellertid är skyldig att omedelbart i någon form taga tillbaka eller som han åtminstone icke för tillfället kan fullfölja utan måste få förklarad vilande. De kostnader och besvär, som en dylik åtgärd orsakar, äro för övrigt ganska avsevärda och bliva helt säkert svåra att få ersatta. Därtill kommer, att även om växelnehavare bliva upplysta om deras skyldighet att åsamka sig dylikt besvär och kostnad, det ofta kan möta svårigheter att i tid hinna ombesörja åtgärden med hänsyn till vanskligheterna med växels transport från utlandet till Sverige, samt att det t. o. m. förekommer, att man under denna tid icke känner till, var växeln förvaras. Visserligen lära svenska växelnehavare ofta ombesörja avskrifter av de växlar, som varit i deras händer, men dels sker detta icke alltid och dels möter det i varje fall svårighet att uttaga stämningar endast på grundvalen av dylika avskrifter.

Men även i de fall, då målet ej blott kan anhängniggöras utan också kan slutföras på en gång, är det ofta förenat med stora praktiska olägenheter för en växelnehavare att för undvikande av preskription nödgas instämna en växelgäldenär, som helt säkert skall utan vidare fullgöra sina skyldigheter, så snart det styrkes, att godkännaren efter åtnjutet anstånd icke honorerat växeln. En dylik åtgärds vidtagande innebär en chikan, som en bankinrättning ytterst motvilligt vidtager mot sina kunder. En växelstämning, innebär nämligen alltid en prickning i kredithänseende och detta så mycket mera, som vederbörande upplysningsbyråer möjligen kunna komma att sedermera göra gillande, att personen i fråga måst stännas å växel.

Slutligen kan det ju tänkas, att ovan omförmälda eller andra reciprocitets-klausuler i främmande lagar kunna få en oväntad och farlig betydelse för svenska växelnehavarna.

Från nu angivna svårigheter skulle affärsvärlden emellertid måhända kunna befrias. För sådant ändamål erfordras en bestämmelse, som upphäver *skyldigheten* att genom stämning avbryta preskription under den tid, då antingen protest eller annan växelhandling på grund av force majeure eller moratorielag icke kan företagas, eller det genom moratorielag är påbjudet, att växel icke får genom stämning utsökas, eller åtminstone i följd av moratorielag godkännare eller annan tidigare ansvarig växelgäldenär åtnjuter anstånd, s. k. specialmoratorium, för växeln. Genom en sådan bestämmelse skulle växelnehavare ernå den förmån, att han icke vore tvungen att vända sig mot inländsk utställare eller överlåtare av växeln, förrän han haft tillfälle att genom rättsliga åtgärders fullständiga genomförande konstatera, att betalning ej kunnat erhållas av godkännare eller annan tidigare växelgäldenär. Å andra sidan skulle naturligtvis växelnehavaren icke vara betagen sin *rättighet* att, där villkoren för återgångstalan vore fyllda, och sådant eljest är möjligt, anställa dylik talan mot ifrågavarande utställare eller överlåtare.

Vid formulerandet av en dylik bestämmelse kan man tänka sig åtminstone två olika vägar. Den ena skulle vara att i enlighet med de grundsatser, som i annat avseende ifråga om frister tillämpats i de svenska moratorieförfattningarne, på det sätt framskjuta preskriptionstiden, att växelnehavare i här ovan nämnda fall förklaras hava uppehållit sin rätt, om han avbryter preskriptionen inom en månad, efter det hindret för växelhandlingens företagande eller växelns utsökande genom stämning upphört eller tiden för specialmoratoriet utgått. Den andra utvägen skulle bestå i att i enlighet med vissa utländska mönster införa ett s. k. hämmande av preskriptionstiden. För sådant fall skulle föreskrivas, att den tid, varunder dylikt hinder föreligger, eller anstånd är medgivet, icke skall inräknas i den i tolfte kapitlet av växellagen föreskrivna preskriptionstiden utan skall avräknas vid beräkningen av nämnda tid.

Den nya lagbestämmelsen, vilken väl även skulle hava tillämpning på checkar skulle träda i kraft genast efter utfärdandet samt avse jämväl växlar och checkar, som tidigare förfallit till betalning, i den mån preskription icke redan inträtt.

Huruvida bestämmelsen skulle gälla treårspreskriptionen mot godkännare, kan ju vara föremål för olika meningar. Däremot läser densamma erfordras ej blott ifråga om de i § 78 föreskrivna preskriptionstiderna utan även beträffande de i § 79 omförmälda.

Såsom av det föregående framgår, har ett hämmande av preskriptionstiden en förebild i den österrikiska lagstiftningen. I Frankrike har genom efter kriget

utgivna författningar av den 5 och 10 augusti samt 12, 15 och 31 december 1914 stadgats suspension av preskriptionstiden i olika utsträckning. Och i Tyskland hava även genom »Gesetz, betreffend den Schutz der infolge des Krieges an Wahrnehmung ihrer Rechte behinderten Personen vom 4. August 1914», § 8 samt genom förbundsrådets Bekanntmachung über die Verjährungsfrist vom 22. Dezember 1914 införts extraordinära bestämmelser i samma riktning.

Ur flera synpunkter är det måhända lämpligt att giva bestämmelserna i en särskild författning. En suspension i dylik ordning förutsättes också vara lämplig även för nordisk rätt av den danske författaren V. C. Thomsen i hans bekanta arbete: »Bidrag till Læren om Fordringsrettigheders Forældelse efter dansk og fremmed Ret». Det heter i detta arbete, sid. 162: »Intræde Krigsbegivenheder, som medføre en almindelig og længere Standsning av Samfærslen eller Retsplejen, vil det väl kunne være rimeligt att lade dette faa inflydelse paa Forældelsen; men saadant vil vistnok hensigtsmæssigere end ved en almindelig Forskrift i Loven kunne ske ved Lejlighedslove, i hvilke der navnlig vil kunne fastsættes bestemte Tidspunkter, fra hvilke en Standsning skal intræde eller Forældelsefristen igjen begynde at løbe eller en efter Forholdene afpasset Tillægsfrist skal regnes, ligesom ogsaa en saadan Lov vil have det Fortrin, at den henleder enhver Opmærksomhed paa dette Forhold».

Emellertid kan det ju även tänkas att införa ett särskilt nytt moment i § 92 växellagen.

Stockholm den 9 mars 1915.

Albert Kôersner.

Professor vid Handelshögskolan i Stockholm.